

Verlegen

*“Er zijn kinderen die niet al te veel last hebben van eenzaamheid en die al evenmin snakken naar een actief leven. Deze stille kinderen (die door andere moeders ten voorbeeld worden gesteld) “hoor je niet in huis”. Ze vervelen zich niet, houden zichzelf bezig, beginnen te spelen als hun dat gezegd wordt en houden er gehoorzaam weer mee op als hun dat gevraagd wordt.”
(UIT: J. Korczak, Hoe houd je van een kind)*

Nog niet zo lang geleden ontmoette ik een oud-leerling van de basisschool. Zij vertelde dat ze afgestudeerd was in Delft en een goede baan had bij een groot bedrijf. Ik herinner me nog hoe zij als (allochtone) leerling in groep 4 kwam: stil, schuchter, een kind waar de leerkrachten geen hoogte van kregen en geen hoge verwachtingen van hadden. Zij zei weinig en de enkele keer dat zij dat wel deed sprak zij hooguit in zinnestjes van twee of drie woorden. Zij deed wel goed mee, tenminste voor zover je dat in kon schatten: zij keek helder uit haar bruine ogen. Maar zou ze het nou begrijpen wat er allemaal in de klas uitgelegd werd? Na een half jaar maakte haar juffrouw zich wel zorgen. “Gaat het niet goed dan?”, vroeg ik. “Ja, nee... ik weet het niet... maar ze praat nog steeds zo weinig”.

Gelukkig werden er in die tijd nog geen standaardtoetsen op dit soort gevallen losgelaten, want aan de gemiddelde norm voldeed zij zeker niet. Vlak voor de grote vakantie namen alle kinderen afscheid van de juf. Sommigen riepen “Doei”, of “fijne vakantie, juf” of “Nou, dag hoor”. Zij bleef achter in het lokaal. “Moet jij niet weg, Sanja?” vroeg de juf. Sanja kwam schuchter naar de juffrouw en zei: “Dank u wel juffrouw voor de jaar. U heeft veel geleerd mij. Nu ik weet Nederlandse taal en ik vind jammer dat het nu weg gaat.” Haar eerste volzin! Na de vakantie was er een andere Sanja: nog steeds een meisje dat de kat uit de boom keek, een beetje verlegen, maar ze sprak! Ze gaf antwoorden op vragen, ze gebruikte vaak betere volzinnen dan menig autochtone leerling. Sommige leerkrachten hadden er nog steeds moeite mee dat Sanja weinig sprak. “Ze is zo stil en verlegen” “Ze moet leren zich beter te uiten” kwam er in haar dossier te staan. Maar ja, voor de rest ging het prima en haar CITO-eindtoets was boven verwachting. Toch werd het definitieve advies flink afgezwakt: “eerst maar eens mavo proberen want ze is zo stil en verlegen, het is de vraag of ze het ‘sociaal en emotioneel wel aan zal kunnen!’”

Ooit las ik ergens dat ‘verlegenheid’ met intelligentie te maken zou kunnen hebben. Kinderen die verlegen zijn, reageren niet direct op allerlei prikkels maar laten die eerst op zich inwerken; ordenen, structureren en maken dan keuzes. Vervolgens stemmen zij hun gedrag daar op af. Dit in tegenstelling tot de open, assertieve kinderen die direct reageren en impulsief te werk gaan. Terwijl de gemiddelde leerkracht allerlei pogingen doet om die stille kinderen uit hun schulp te laten kruipen, assertief te maken en het actieve taalgebruik te stimuleren, zou het wel eens kunnen zijn dat juist deze kinderen beter tot hun recht komen als zij “verlegen” mogen zijn! Maar de toets meet ‘hoe ver je al bent’. En als jij verlegen bent en besloten hebt voorlopig weinig te zeggen en eerst maar eens uitvoerig aan je passieve woordenschat te werken, dan zal de kans groot zijn dat je bij de categorie “zorgleerling” zal worden ingedeeld. Voor je het weet krijg je een apart programma waarin de self fulfilling prophecy van jouw achterstand bevestigd gaat worden. Gelukkig dat allochtone Sanja, ondanks alle formats waar zij niet in paste, toch haar eigen (om)weg is gegaan. Haar stralende donkerbruine ogen spreken boekdelen.

(Arie de Bruin)